

Kinga Lendzion*

ORCID: 0000-0003-2809-0565

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Polska

POSTAWY ŚWIECKICH WOBEĆ DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO (KONTEKSTY TEORETYCZNE I EMPIRYCZNE)

Rola świeckich w Kościele katolickim została podkreślona w trakcie Soboru Watykańskiego II. Dokumenty posoborowe akcentują ich współodpowiedzialność za działalność misyjną Kościoła. Można wyróżnić wiele form zaangażowania świeckich w działalność misyjną Kościoła. Od tych mniej absorbujących, takich jak modlitwa, wsparcie finansowe, przez członkostwo w instytutach świeckich, głoszenie katechez, po wyjazdy jako wolontariusze czy misjonarze świeccy do krajów misyjnych. W artykule autorka po krótkim przeglądzie zaangażowania świeckich w Polsce i na świecie w działalność misyjną Kościoła przedstawia wyniki badań jakościowych – wywiadów indywidualnych, przeprowadzonych z osobami zaangażowanymi od wielu lat w akcję tzw. adopcji serca, czyli opłacania nauki afrykańskiego dziecka. Celem badań było przeanalizowanie postaw polskich katolików wobec działalności misyjnej Kościoła. Wypowiedzi badanych osób wskazują, że katolicy zaangażowani w życie Kościoła mają świadomość swojej współodpowiedzialności za jego rozwój. Włączają się w akcję, ponieważ ich obowiązkiem jako chrześcijan jest dzielenie się z bliźnim tym, co sami posiadają: zarówno wiarą, jak i dobrami materialnymi.

Słowa kluczowe: postawa, świeccy, rola świeckich, działalność misyjna Kościoła, „adopcja serca”

WPROWADZENIE

Świeccy są obecni w Kościele rzymsko-katolickim¹ od początku jego istnienia. Od czasów starochrześcijańskich określa się ich termin laikat (z gr. *laikos* od *laos*; z łac. *laicus*), który w tłumaczeniu oznacza „lud”, „pospółstwo”. Termin ten został wprowadzony w celu odróżnienia prostych chrześcijan od kleru (z łac. *clerus*, z gr. *kleros*, *hiearchia*), czyli tych, którzy im przewodzili (Strzelczyk i Józwiak, 2017). Terminy te wprowadzały

* Kinga Lendzion, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wydział Społeczno-Ekonomiczny, Instytut Nauk Socjologicznych, Katedra Socjologii Rodziny, Edukacji i Wychowania, ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23, 01-938 Warszawa; e-mail: k.lendzion@uksw.edu.pl

¹ W Polsce zarejestrowano 174 Kościoły i związki wyznaniowe (dane z 17.06.2021, www.gov.pl). W niniejszym artykule termin „Kościoł” będzie się odnosił tylko do Kościoła rzymskokatolickiego.

wyraźny dualizm między stan świecki i duchowny w Kościele, podkreślając jednocześnie szczególną pozycję duchownych jako „szafarzy tajemnic Bożych” (Kakareko, 2004, s. 283). W okresie średniowiecza mnisi i duchowni dzięki dostępowi do edukacji stali się grupami uprzywilejowanymi kulturowo. W tym też okresie słowo „świecki” (laik) nabrało znaczenia pejoratywnego określającego człowieka niewykształconego, nieoświeconego w kwestiach wiary (Strzelczyk i Józwik, 2017; por. Longosz, 2002). Rola świeckich w Kościele została ograniczona do minimum. Świeccy stali się prawie wyłącznie przedmiotem oddziaływań duszpasterskich kleru.

Pozycja i rola świeckich w Kościele diametralnie zmieniła się po Soborze Watykańskim II. W myśl dokumentów posoborowych świeccy stali się podmiotami posłannictwa Kościoła (Firlit, 2010). Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* wskazuje, że świeccy nie mogą być traktowani tylko jako przedmiot duszpasterskiej troski duchowieństwa, ale jako „świadomy i wolny podmiot partnerskiej współpracy i współodpowiedzialności w realizowaniu nadrzędnego i wspólnego celu, którym jest ewangelizacja” (Zaręba, 2010, s. 51). Laikat, podobnie jak duchowieństwo, pełni zatem istotną rolę w powszechnej misji Kościoła. Świeckim w tej misji zostały wyznaczone konkretne, aczkolwiek odmienne od duchownych zadania. Ich współpraca nie może bowiem oznaczać zastępowania jednych przez drugich, nie może prowadzić do „klerykalizacji laikatu, jak i laicyzacji kleru” (Potocki, 2002, s. 200).

Zainteresowanie nauk społecznych, w tym socjologii, rolą świeckich w Kościele wynika z faktu, że jak podkreślają dokumenty Kościoła katolickiego, wiara chrześcijan ma zarówno wymiar religijny, jak i społeczny. Duchowni i świeccy realizują swoje dążenia do zbawienia w konkretnych uwarunkowaniach miejsca i czasu. Mieszkają w szczególnych środowiskach lokalnych, które stanowią dla nich przestrzeń codziennego życia, rozwoju religijnego, praktykowania wiary, realizacji norm moralnych, budowania wspólnoty, a także realizowania celów indywidualnych i zbiorowych (Szymczak, 2010, s. 203). Mimo oczywistego społecznego wymiaru obecności chrześcijan w świecie, aby określić rolę świeckich w Kościele, nie można nie odnieść się do literatury teologiczno-pastoralnej. Jak zaznacza Janusz Mariański, Kościół „realizuje się nie tyle w wymiarach instytucjonalno-organizacyjnych, ale przede wszystkim w wymiarach charyzmatycznych [...]. Element wewnętrzno-duchowny przenika i kształtuje wszystkie struktury zewnętrzne Kościoła” (Mariański, 1984, s. 8). Stąd próba zrozumienia postaw świeckich i ich działań jest z góry skazana na porażkę, bez odniesienia się do wymiaru transcendentalnego, który staje się dla nich podstawowym źródłem motywacji (Wysocki, 2018, s. 417–427).

Na przestrzeni ostatnich lat można zauważyć, że w wyniku procesów modernizacyjnych w społeczeństwach współczesnych „zmięło się znaczenie i pozycja tradycyjnych oraz instytucjonalizowanych form religii (tzw. religijność kościelna)” (Mariański, 2016, s. 3). Postępująca we współczesnym świecie sekularyzacja, czy częściej dziś wskazywana pluralizacja i indywidualizacja religijności, przejawia się tzw. odkościelnieniem, czyli odchodzeniem od kościelnie sformułowanych prawd wiary i kościelno-rytualnych praktyk oraz utratą znaczenia instytucji Kościoła i kościelnych norm zachowań (Mariański, 2015; por. 2016). Tym samym oblicza polskiej religijności coraz bardziej się różnicują. Na jednym krańcu sytuują się osoby, które systematycznie praktykują i deklarują się jako głęboko wierzące, na drugim te, które

publicznie manifestują ateizm. Między tymi dwoma kategoriami rozciąga się mozaika mniej krańcowych, a bardziej wyważonych postaw wobec religii. Przedmiotem niniejszego artykułu jest pierwsza kategoria świeckich, czyli cechujących się tzw. religijnością kościelną, która „oznacza internalizację tego, co Kościół do wierzenia podaje, oraz odwzorowanie w postawach i zachowaniach wiernych wyznaniowego modelu życia” (Libiszowska-Żółtkowska, 2016, s. 247). Dlatego też definiując rolę świeckich w działalności misyjnej Kościoła, odwołano się w pierwszej kolejności do treści doktrynalnych, określających istotę Kościoła oraz wyznaczających ramy i kształt jego obecności w świecie.

ROLA ŚWIECKICH W DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Termin „misja” pochodzi od łacińskiego czasownika *mittere* – „posyłać”, co oznacza posłanie kogoś (jednej osoby lub całej grupy) do wykonania konkretnego zadania². W języku łacińskim *mittere* odpowiada greckiemu czasownikowi *pepein*, który akcent kładzie na fakt przemieszczania się, na bycie delegowanym przez kogoś, wysłanie (Różański, 2001, s. 17). W tym ujęciu termin „misja” nabiera szerokiego znaczenia³. Z socjologicznego punktu widzenia powszechnie używany w literaturze przedmiotu termin „misje” (w liczbie mnogiej) nie jest jednoznaczny, ponieważ „jest obciążony ideologiczną i teologiczną konotacją z racji swojego pochodzenia i specyficznego zastosowania w tradycji chrześcijańskiej. Historycznie nawiązuje on do ekspansji chrześcijańskich towarzystw religijnych na peryferyjnych w stosunku do Zachodu regionach świata” (Bastian, 2007, s. 343). Tym samym termin „misje” często jest bezpośrednio wiązany z procesami kolonizacji i dekolonizacji. Warto jednak zauważyć, że choć termin ten zazwyczaj kojarzony jest z ekspansją chrześcijaństwa na terenach zamorskich europejskich potęg kolonialnych, to podobne zjawisko towarzyszyło również islamowi, który dotarł do centrum średniowiecznej Europy, a współcześnie „odnotowuje się jego powrót za pośrednictwem muzułmańskich diaspor, w których rozwijają się strategie misyjne” (Bastian, 2007, s. 344).

Odwołując się do dokumentów Kościoła katolickiego, warto przywołać dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*, w którym termin „misje” jest definiowany jako „specjalne przedsięwzięcie, które wysłani przez Kościół głosiciele Ewangelii, idąc na cały świat, podejmują celem wykonania zadań głoszenia Ewangelii i zakładania Kościoła wśród narodów lub grup społecznych jeszcze nie wierzących w Chrystusa” (DM 6). Dokumenty soborowe, uściślając termin „misje”, precyzują pojęcie „misja” w liczbie pojedynczej na oznaczenie posłannictwa Kościoła w świecie, które obejmuje całą jego działalność – *missio*

² Inne konotacje tego terminu to cel posłania bądź też miejsce, do którego jest się posłanym, albo charakter lub efekt posłania.

³ Współcześnie obok zwrotów „misja wojskowa” czy „misja dyplomatyczna” możemy się spotkać z różnymi zastosowaniami terminu „misja”, na przykład sformułowania związane z biznesem: „misja przedsiębiorstwa”, „misja fundacji”, „misja wojskowa” (w grze komputerowej), „misja kosmiczna” czy z powołaniem: „misja bycia matką czy ojcem” (Wrzos 2018).

*Ecclesiae*⁴ (DM 1–5). Natomiast „misje” w liczbie mnogiej dotyczą właściwej działalności misyjnej Kościoła – *activitas missionalis* (por. Lendzion, 2012, s. 24–30).

W świetle posoborowego nauczania Kościoła działalność misyjna to obok tworzenia struktur kościelnych także zaangażowanie w całościowy, integralny rozwój człowieka. Kościół i misjonarze są propagatorami rozwoju przez „prowadzone przez siebie szkoły, szpitale, drukarnie, uniwersytety, doświadczalne gospodarstwa rolne” (RMs 58). Przeciwdziałanie klęskom głodu, analfabetyzmowi czy chorobom, których doświadcza ludność, wśród której na co dzień pracują misjonarze, od dawna zajmuje istotne miejsce w działalności misyjnej Kościoła. Dotyczący jej dekret *Ad gentes divinitus* Soboru Watykańskiego II zachęca wszystkich chrześcijan, aby zaangażowali się w sprawy społeczne i ekonomiczne tych „narodów, które przez walkę z głodem, analfabetyzmem i chorobami dążą do stworzenia lepszych warunków życia i do umacniania pokoju w świecie. W tej działalności niech wierni starają się wspomagać roztropnie przedsięwzięcia, których podejmują się prywatne i publiczne instytucje, rządy, organizacje międzynarodowe, różne wspólnoty chrześcijańskie, jak i religie niechrześcijańskie” (DM 12). Szczególne miejsce w działalności misyjnej Kościoła zajmuje edukacja zarówno najmłodszych, jak i alfabetyzacja dorosłych. Kościół katolicki zakłada i prowadzi w krajach rozwijających się szereg placówek edukacyjnych – od przedszkoli, przez szkoły podstawowe i średnie, po uniwersytety. Umiejętność czytania i pisanie stanowi warunek korzystania z powszechnych praw człowieka, między innymi prawa do nauki oraz swobodnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, społecznym i politycznym kraju. Alfabetyzacja wiąże się z doskonaleniem własnego życia oraz z kontrolowaniem swoich umiejętności osobistych i tym samym jest źródłem integralnego rozwoju (Lendzion, 2012, s. 37–42; por. Różański, 2001; Surma, 2015). Zdobycie edukacji jest przepustką do lepszego, godniejszego życia.

Zadanie ewangelizacji spoczywa przede wszystkim na kapłanach. Jednak zgodnie z nauczaniem Kościoła laikat na równi z duchowieństwem jest odpowiedzialny za Kościół, dlatego też świeccy są zobowiązani do włączenia się w działalność misyjną (RMs 71; por. Lendzion, 2012, s. 24–30). Rola świeckich w misji ewangelizacyjnej została zaakcentowana, podobnie jak ich podmiotowość w Kościele, dopiero na Soborze Watykańskim II. W myśl ustaleń soborowych świeccy stali się podmiotami posłannictwa Kościoła, upoważniają ich do tego przyjęty chrzest i bierzmowanie. W podejmowanych działaniach „głoszenia Ewangelii” podkreślana jest zasada współpracy świeckich i duchownych (Firlić, 2010, s. 272–273). W soborowym dokumencie *Ad gentes divinitus* czytamy:

Kościół nie jest naprawdę założony, nie żyje w pełni ani też nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi, jeżeli wraz z hierarchią nie istnieje i nie pracuje autentyczny laikat. Ewangelia bowiem nie może zapaść głębokich korzeni w umysłach, w życiu i pracy jakiegoś narodu bez czynnego udziału ludzi świeckich (DM 21).

⁴ Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio* wyróżnił trzy płaszczyzny misji Kościoła:

- misje *ad gentes* – skierowane są do narodów, grup ludzi, środowisk społeczno-kulturowych, które nie poznały jeszcze chrześcijaństwa, oraz do młodych wspólnot chrześcijańskich, które jeszcze nie osiągnęły dojrzałości;
- duszpasterstwo – prowadzone wśród dojrzałych wspólnot chrześcijańskich, posiadających solidne struktury kościelne, charakteryzujących się silną wiarą i czujących się zobowiązanymi do misji powszechnej;
- nowa ewangelizacja – skierowana do krajów czy grup społecznych od dawna chrześcijańskich, które utraciły żywą wiarę i odwróciły się od Kościoła (RMs 33).

Kościół w zdecydowanej większości składa się z ludzi świeckich, którzy ze względu na swoją liczbę oraz miejsce w świecie odgrywają istotną rolę w ewangelizacji (Zaręba, 2010, s. 51–52). Tym, co ich odróżnia od duchowieństwa, i tym samym nakłada na nich specyficzne zadania, jest to, że „należą w całej pełni równocześnie i do Ludu Bożego, i do społeczności cywilnej” (DM 12), co oznacza, że realizują swoje chrześcijańskie powołanie, żyjąc „w świecie” (KK 31). Jak czytamy w adhortacji *Christifideles laici*:

Odkrywanie i realizowanie własnego powołania i misji wymaga od katolików świeckich formacji do tej jedności, która stanowi cechę ich bytowania jako członków Kościoła, a zarazem obywateli ludzkiego społeczeństwa. W ich życiu nie może być dwóch równoległych nurtów: z jednej strony tak zwanego życia „duchowego” z jego własnymi wartościami i wymaganiami, z drugiej – tak zwanego życia „świeckiego”, obejmującego rodzinę, pracę, relacje społeczne, zaangażowanie polityczne i kulturalne (ChL 59; por. Mazurkiewicz, 2017: 255–273).

Świeccy dają świadectwo zarówno w życiu osobistym, prywatnym, jak i w oficjalnym, publicznym. Mogą ewangelizować zarówno indywidualnie, jak i przez uczestnictwo w różnych zrzesczeniach czy wspólnotach chrześcijańskich (Potocki, 2017). Wyjątkowość działalności ewangelizacyjnej świeckich polega na tym, że tylko oni na mocy swego specyficznego powołania mogą wprowadzać wartości i normy moralne zgodne z nauczaniem Kościoła katolickiego w życie małżeńskie, rodzinne, społeczne, ekonomiczne i polityczne, docierając do tych sfer z perspektywy aktywnego ich uczestnika, do których duchowni nie mają w ogóle lub mają tylko ograniczony dostęp (Śmigiel, 2010, s. 110–118; Wojnicz, 2019). Świeccy podejmują misję Kościoła, realizując jednocześnie swoje różnorakie powołania do życia w rodzinie, do wykonywania różnych zawodów czy do pełnienia różnych funkcji społecznych.

Świecki to ten, kto pracuje dla Królestwa Bożego, ale nie kosztem zaangażowania ziemskiego; ma on służyć Bogu nie stając ponad małżeństwem i zawodem czy obok nich, ale poprzez małżeństwo, zawód, pracę (Michalczak, 2001, s. 297).

Szczególnym polem działania dla świeckich jest rodzina, w której rodzice pełnią „duchowe macierzyństwo”. To w niej dokonuje się przekazywanie prawd wiary, nauka katechizmu i modlitwy, w efekcie czego rodzą się nowi członkowie wspólnoty wiernych. Za edukację religijną można uznać działania mające na celu rozwinięcie w jednostce określonych stanów psychicznych, intelektualnych i moralnych, które oczekiwane są przez społeczność religijną. Z perspektywy systemowej jej celem jest podtrzymywanie ciągłości i ładu systemu religijnego (Sadłoń, 2016, s. 111–115). Pogłębione badania Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego wskazują na obecność dwóch podstawowych strategii edukacji religijnej w polskich rodzinach: biernej, która koncentruje się na posyłaniu dzieci na lekcje religii i do kościoła, oraz aktywnej polegającej na dawaniu osobistego przykładu, towarzyszeniu dziecku w nabożeństwach czy rozmawianiu z nim o religii (Lange, 2010, s. 50). Teolog francuski Yves Congar zwraca uwagę, że tak naprawdę to nie kapłani, ale raczej rodzice tworzą chrześcijan „Tam, gdzie rodzina chrześcijańska nie istnieje, działanie kapłana niczego nie da. To nie kapłan czyni chrześcijan, ale rodzice” (Śmigiel, 2010, s. 148). Nie mniej ważnym zadaniem świeckich jest wywieranie wpływu na kulturę, sztukę, ustawodawstwo, ekonomię, politykę, tak aby przemieniane były w ducha Ewangelii (Głuszak, 2009, s. 20).

Osoby świeckie są zobowiązane do włączenia się w działalność misyjną Kościoła. Niektórzy świeccy, podobnie jak osoby duchowne, otrzymują powołanie misyjne i zostają posłani przez Kościół, aby głosić Słowo wśród niechrześcijan przez dzielenie się z nimi wiarą i swoimi umiejętnościami. Misjonarze świeccy najczęściej włączają się w dzieło misyjne Kościoła przez pracę w szpitalach, przychodniach misyjnych, szkołach, warsztatach, w administracji i obsłudze diecezji. Warto podkreślić, że świeccy misjonarze wyjeżdżają na misje nie po to, aby zastępować misjonarzy duchownych, ale aby wspólnie z nimi pracować i wzajemnie się uzupełniać (Szczodrowski, 2015). Ważną rolę na terenach misyjnych odgrywają również świeccy katechiści, którzy współpracują z duchownymi misjonarzami. Są to osoby, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, wywodzące się spośród lokalnej ludności odznaczające się głęboką wiarą i życiem chrześcijańskim. Ze względu na niewystarczającą liczbę kapłanów w krajach misyjnych ich pomoc jest nieodzowna. Do ich zadań należy przede wszystkim organizowanie życia liturgicznego w nowo powstających wspólnotach chrześcijańskich, przekazywanie nauki ewangelicznej oraz prowadzenie akcji charytatywnych (KPK, 785).

Mówiąc o powołaniu świeckich do ewangelizacji, warto wspomnieć również instytuty świeckie⁵, których członkowie są w sposób szczególnie zaproszeni do tego zadania. Zobowiązując się do realizacji rad ewangelicznych, instytuty te łączą w swoistej syntezie wartości konsekracji i świeckości. Fakt konsekracji nie czyni jednak z ich członków osób duchownych, ponieważ realizują oni swoje powołanie, tak jak inne osoby świeckie, w otaczającym ich świecie. Ważną cechą posłannictwa członków instytutów świeckich jest dyskrecja dotycząca faktu konsekracji, dzięki czemu funkcjonują oni w społeczności tak, jak inni katolicy świeccy (Śmigiel, 2010, s. 230–239).

Wszyscy chrześcijanie, jak zostało wyżej wspomniane, jako współodpowiedzialni za działalność misyjną mają prawo i jednocześnie są zobowiązani do podjęcia współpracy misyjnej (RMs 77). Można wyróżnić kilka jej form. Przede wszystkim istotną rolę odgrywa tu modlitwa w intencji misji i misjonarzy, jak również o nowe powołania misyjne wśród duchownych i świeckich. Ponadto zachęca się osoby chore, aby ofiarowały swoje cierpienie Bogu w intencji misjonarzy. Świeccy powinni także wspierać materialnie misje, ponieważ zarówno budowanie struktur kościelnych – kaplic, kościołów, domów katechetycznych, jak i prowadzenie różnego rodzaju ośrodków służących miejscowej ludności – szkół, szpitali, leprozoriów, sierocińców prowadzonych przez Kościół wymaga dużych nakładów finansowych. „Kościół misyjny oddaje to, co otrzymuje, rozdaje ubogim to, co jego bogatsi członkowie oddają mu wielkodusznie do dyspozycji” (RMs 81; por. Parzych-Blakiewicz, 2016).

⁵ Instytuty świeckie powstały w Kościele katolickim w XX wieku. Wśród różnych form powołania (małżeństwo, rodzina, kapłaństwo, życie zakonne) jest to nowa forma życia konsekrowanego. Należą do nich mężczyźni i kobiety, kapłani i świeccy, którzy próbują żyć w duchu rad ewangelicznych – ubóstwa, czystości i posłuszeństwa. Nie wyróżnia ich żaden znak zewnętrzny (strój), nie mieszkają w klasztorach, najczęściej żyją samotnie, w rodzinach lub w małych grupach instytutowych. Pracują w różnych zawodach, podobnie jak inni świeccy. Oddanie się Bogu i pozostanie w świecie – ten paradoks wskazuje na istotę instytutów świeckich. Ich oryginalność polega na połączeniu prawdziwego zakorzenienia w świecie z pragnieniem życia możliwie najpełniej ewangelicznego. Oddanie się Bogu członkowie instytutów przeżywają jako osoby świeckie.

ŚWIECCY NA ŚWIECIE W DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO – STATYSTYKI (2005–2020)⁶

Pojawia się pytanie: jaki odsetek katolików angażuje się w sposób aktywny w działalność misyjną Kościoła? Aby na nie odpowiedzieć, warto odwołać się do dostępnych danych statystycznych. Niestety nie ma danych, które prezentowałyby wszystkie formy zaangażowania świeckich działających w różnych grupach mniej lub bardziej formalnych, brakuje zwłaszcza danych dotyczących wolontariatu misyjnego.

Agencja Fides każdego roku na niedzielę misyjną publikuje dokument „Statystyka Kościoła katolickiego”. Śledząc dane z ostatnich piętnastu lat (2005 r., 2015 r. i 2020 r.), można odnotować, że odsetek katolików na świecie utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie około 17–18%, a nawet (choć nieznacznie) systematycznie rośnie. W 2005 roku katolicy stanowili 17,23% populacji świata, w 2015 roku – 17,68%, a w 2020 roku – 17,73%⁷. Największy przyrost odsetka katolików w stosunku do liczby ludności nastąpił w Afryce. W 2005 roku katolicy na tym kontynencie stanowili 16,89%, w 2015 roku – 16,92% a w 2020 roku – 19,35%. Warty odnotowania jest fakt, że odsetek katolików w Europie mimo postępującej sekularyzacji utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie około 40% (2005 r. – 39,56%, w 2015 r. – 39,94% i w 2020 r. 39,69%). Ogólna liczba kapłanów do 2016 roku systematycznie wzrastała (z 405 450 w 2005 r. do 415 792 w 2016 r.), a od 2017 roku spada (414 065 w 2020 r.). Należy jednak zaznaczyć, że spadek liczby kapłanów dotyczy tylko kapłanów zakonnych przy jednocześnie stałym wzroście kapłanów diecezjalnych *fidei donum*. Niemniej jednak na przestrzeni analizowanych lat systematycznie wzrasta średnia liczba katolików przypadających na jednego kapłana (z 2677 w 2005 r. do 3019 w 2015 r. i 3210 w 2020 r.). Odnotowuje się systematyczny spadek ogólnej liczby siostr zakonnych na świecie.

Jeżeli chodzi o osoby świeckie zaangażowane w działalność misyjną Kościoła, agencja Fides prowadzi statystyki członków męskich i żeńskich instytutów świeckich oraz świeckich misjonarzy, katechistów i katechetów⁸. Obecnie na świecie działa 3 474 892 świeckich w wymienionych formach życia misyjnego, co stanowi zaledwie 0,26% ogółu katolików. Większość z nich stanowią katechiści i katecheci 3 076 624. Najwięcej spośród nich pracuje w Ameryce⁹ (1 737 433), następnie w Europie (514 309) oraz w Afryce (432 411). Kolejną co do liczebności grupę stanowią świeccy misjonarze – 376 188 osób. Ich liczba w latach

⁶ Omawiane w poniższym punkcie dane statystyczne pochodzą ze strony Agencja FIDES (www.fides.org), która co roku na niedzielę misyjną (przedostatnia niedziela października) publikuje dokument „Catholic Church statistics”. Prezentowane dane opatrzone są datą, pod którą widnieją w dokumentach Fides, warto jednak zaznaczyć, że dane prezentowane przez Fides pochodzą z corocznej edycji „Church’s Book of Statistics” publikowanej 31 grudnia półtora roku wcześniej, zatem podane dane za rok 2005 pochodzą z 31 grudnia 2003 roku, za 2015 rok z 31 grudnia 2013 roku, a za rok 2020 z 31 grudnia 2018 roku). Dane publikowane są w językach: angielskim, francuskim i włoskim.

⁷ W 2016 roku odsetek katolików na świecie był nieznacznie wyższy i wynosił 17,77%.

⁸ Agencja Fides nie rozróżnia w swoich zestawieniach statystycznych katechistów od katechetów i określa ich wspólnym mianem katecheci.

⁹ Agencja Fides nie wprowadza rozróżnienia na dwa kontynenty: Amerykę Północną i Amerykę Południową.

2005–2020 ponad dwukrotnie wzrosła z 172 331 do 376 188 osób. Najwięcej z nich, podobnie jak w przypadku katechistów i katechetów pochodzi z Ameryki (314 932¹⁰), następnie z Azji (42 120) i Europy (11 556). Warto podkreślić, że wzrost zaangażowania świeckich misjonarzy dotyczył wszystkich kontynentów (poza Oceanią), gdzie ich liczba systematycznie spada i obecnie wynosi zaledwie 14 osób. Co ciekawe, najdynamiczniejszy – prawie sześciokrotny – wzrost liczby świeckich misjonarzy nastąpił w Europie: z 2373 w 2005 roku do 7544 w 2016 roku i 11 556 w roku 2020.

Ostatnią prezentowaną na stronach agencji Fides grupę stanowią członkowie instytutów świeckich. Instytuty żeńskie liczą 21 466 osób, a męskie zaledwie 614 osób. W latach 2005–2020 liczba ich członków powoli, ale systematycznie spada: w instytutach żeńskich o 7450 osób, w męskich o 70 osób. Instytuty świeckie działają przede wszystkim na terenie Europy i Ameryki, gdzie zrzeszają 85% wszystkich członków żeńskich i 78% – męskich.

Analizując powyższe dane, należy podkreślić, że w prezentowanym okresie 2005–2020 liczba katolików na świecie nieznacznie wzrosła. Można się pokusić o postawienie tezy, że dzieło misyjne przynosi owoce i Kościół, choć powoli, to jednak zdobywa nowych członków. Wśród nich są zarówno dzieci urodzone w rodzinach już chrześcijańskich, jak i nowo ochrzczeni spoza środowisk katolickich. Z jednej strony zatem Kościół katolicki utrzymuje swoich dawnych wyznawców, co w przypadku laicyzującej się Europy jest istotne, a z drugiej strony pozyskuje nowych wśród narodów, grup, które są wyznawcami innych religii (dotyczy to zwłaszcza kontynentu afrykańskiego).

W omawianym okresie 2005–2020 liczba katolików działających jako członkowie świeckich instytutów, misjonarze świeccy oraz jako katechiści i katecheci na całym świecie wzrosła zaledwie o 425 281 osób. Przy wzroście ogólnej liczby katolików na świecie oznacza to spadek i tak już niskiego odsetka katolików (z 0,28–0,29% do 0,26%) zaangażowanych w wymienione formy aktywności. Wart zaznaczenia jest jednak fakt, że choć w Europie systematycznie spada liczba powołań kapłańskich i zakonnych¹¹, to liczba świeckich zaangażowanych w misję Kościoła (działających jako członkowie świeckich instytutów, misjonarze oraz katechiści i katecheci) wzrosła o 2236 osób i pozostaje na tym samym poziomie około 0,2% wszystkich katolików w Europie¹². Można zauważyć, że katolicy świeccy w Europie zmieniają tylko formę swojej posługi w Kościele. W omawianym okresie systematycznie spada liczba członków świeckich instytutów, natomiast rośnie liczba misjonarzy świeckich, która, jak zostało to wyżej wspomniane, wzrosła aż sześciokrotnie.

¹⁰ Warto zaznaczyć, że największa liczba świeckich zaangażowanych w życie Kościoła w Ameryce wynika między innymi z największej liczby (641 832 000) i odsetka katolików na tym kontynencie (63,71%).

¹¹ Liczba kapłanów ogółem spadła o 30 tysięcy z 201 854 w 2005 roku do 170 936 w 2020 roku, natomiast spadek liczby członkiń żeńskich zgromadzeń zakonnych był ponad czterokrotnie wyższy niż wśród kapłanów i wyniósł ponad 134 tysiące.

¹² Według danych Fides liczba osób duchownych w Europie – kapłanów diecezjalnych i zakonnych, braci i sióstr zakonnych – w 2005 roku wynosiła 561 136 osób, co stanowiło 0,2% ogółu katolików na kontynencie, w 2020 roku liczba osób duchownych spadła do 409 456 osób, co stanowiło 0,14% ogółu katolików. W tym samym okresie liczba świeckich w Europie działających jako członkowie świeckich instytutów, misjonarze oraz katechiści i katecheci w latach 2005–2020 nieznacznie wzrosła o 2236 osób – z 537 005 osób w 2005 roku do 539 241 osób w 2020 roku.

Prezentowane powyżej dane stanowią tylko wybrane, nieliczne przykłady aktywności katolików na polu misyjnej działalności Kościoła. Pomimo to widać, że jest to ponad dwukrotnie większa grupa ludzi niż wszystkie razem wzięte osoby duchowne. Sami misjonarze świeccy są liczbą przewyższającą liczbę kapłanów *fidei donum*, a ich wkład w dzieło ewangelizacji jest istotny, ponieważ stanowią duże wsparcie w pracy ewangelizacyjnej dla osób duchownych w krajach misyjnych. Wskazania Soboru Watykańskiego II odnośnie do obowiązku angażowania się świeckich w dzieło ewangelizacji są zatem nadal bliskie katolikom, choć wciąż jest to mała grupa – niecałe 0,3% ogółu katolików.

ZAANGAŻOWANIE KATOLIKÓW W POLSCE W DZIAŁALNOŚĆ MISYJNĄ KOŚCIOŁA

Polska zaliczana jest do krajów o mocno zakorzenionym katolicyzmie i tym samym wyróżnia się na mapie Europy. Pomimo postępującej również w naszym kraju sekularyzacji poziom religijności, a także znaczenie religii w życiu codziennym Polaków utrzymuje się od lat 90. XX wieku na mniej więcej stałym poziomie, choć w niektórych sferach religijności można zauważyć nieznaczne zmiany (Mariański, 2013, s. 24–25; 2015; 2016). W Polsce według danych GUS do Kościoła rzymskokatolickiego w 2017 roku należało 93,7% ogółu ludności. W 2000 roku odsetek katolików w naszym kraju wynosił 95,7% i od tego czasu nieznacznie, ale systematycznie spada (GUS, 2019, s. 92). W tym okresie malał też wskaźnik *dominicans*: z 47,5% w 2000 roku do 41% w 2010 i do 36,9% w roku 2019¹³. Natomiast, co warto odnotować, na przestrzeni lat na niezmiennym poziomie 16–17% pozostaje wskaźnik *communicantes* (ISKK, 2020, s. 30)¹⁴. W świetle wyników badań CBOS od 2012 roku utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie odsetek osób deklarujących się jako głęboko wierzące (8%), wierzące (83%) oraz niewierzące (7–9%) (CBOS, 2020a).

Warto również zwrócić uwagę na poziom zaangażowania polskich katolików w różnego rodzaju kościelne organizacje instytucjonalne oraz w kościelne organizacje wspólnotowe¹⁵. Od końca lat 90. można odnotować ich systematyczny wzrost. W 2008 roku według danych GUS funkcjonowało 2216 kościelnych organizacji instytucjonalnych, w których działało około

¹³ Istnieje duże zróżnicowanie wskaźnika *dominicans* w poszczególnych diecezjach. Najwyższy jego poziom odnotowano tradycyjnie w diecezji tarnowskiej (71,3%), rzeszowskiej (64,3%) oraz przemyskiej (60,4%), a najniższy w szczecińsko-kamieńskiej (24,2%), łódzkiej (24,5%) i koszalińsko-kołobrzeskiej (25%) (ISKK, 2020).

¹⁴ Warto zaznaczyć, że w latach 90. XX wieku, kiedy wskaźnik *dominicans* kształtował się na poziomie 46–47%, wskaźnik *communicantes* systematycznie rósł od 10,7% w 1990 roku do 17,6% w 1998 roku i od tego momentu pozostaje mniej więcej na stałym poziomie 16–17%. Tylko w 2000 roku jednorazowo odnotowano wskaźnik *communicantes* na poziomie 19,4% (ISKK, 2020, s. 30).

¹⁵ Kościelne organizacje instytucjonalne są to podmioty zarejestrowane oraz działające na podstawie umowy o stosunku państwa do Kościoła katolickiego z 1989 roku oraz konkordatu. Mają one charakter przede wszystkim usługowy. Można tu zaliczyć szkoły katolickie, Akcję Katolicką i Caritas, katolickie domy dziecka oraz domy pomocy społecznej. Kościelne organizacje wspólnotowe powstają niemal całkowicie w sposób oddolny, mają charakter typowo członkowski, są zakorzenione w społeczności lokalnej i zakotwiczone w strukturze parafialnej. Do najbardziej popularnych typów tych organizacji należą parafialne koła Żywego Różańca, oaza, koła misyjne, ministranci oraz zespoły charytatywne (ISKK i GUS, 2014, s. 208).

301 tysięcy osób. Jeżeli chodzi o wspólnotowe organizacje parafialne, to ich liczba w 1998 roku wynosiła 39 661, natomiast w 2013 roku przekroczyła ponad 60 tysięcy, w 2018 roku osiągając liczbę 65,5 tysiąca. Wzrosła także w tym okresie liczba osób w nich działających z 2,1 miliona w 1998 roku do 2,59 miliona w 2013 roku i 2,57 miliona w 2018 roku. Można zauważyć, że przyrost liczby osób zrzeszonych w organizacjach wspólnotowych jest niestety mniejszy niż przyrost ich liczby (odpowiednio przyrost o 27% i 51%). Przekłada się to na niski wskaźnik *participantes*, czyli stosunek liczby członków w kościelnych organizacjach wspólnotowych w parafii do liczby wszystkich katolików, zamieszkujących teren danej parafii, który w 2008 roku wynosił zaledwie 7,9%. Warto jednak zaznaczyć, że tak jak wskaźnik *communicantes* utrzymuje się on mniej więcej na stałym poziomie, w 2018 roku wynosił 8,1% (ISKK i GUS, 2014; ISKK, 2018)¹⁶. O małej aktywności polskich katolików w kościelnym życiu stowarzyszeniowym i organizacyjnym pisze socjolog Janusz Mariański:

[...] ta sfera życia parafialnego zajmuje niewiele miejsca w naszym życiu codziennym, co przekłada się na niską o nim wiedzę. Nie szukamy samodzielnie informacji. Tylko nieliczni należą do jakiejś mikrostruktury parafialnej, co więcej, nie wierzymy w znaczenie i skuteczność swojego głosu w sprawach parafialnych i szerzej – kościelnych (Mariański, 2013, s. 232; por. Potocki, 2017).

Warto jednak zaznaczyć, że na tle innych krajów europejskich Polacy mało angażują się w działalność różnego typu organizacji pozarządowych czy instytucji. Odwołując się do badań European Social Survey z 2008 roku, stwierdzimy, że na dwadzieścia osiem krajów Unii Europejskiej Polska zajmuje ostatnie miejsce w zaangażowaniu obywateli w wolontariat (European Social Survey, 2008). Według danych CBOS w 2014 roku zaledwie 19% Polaków zadeklarowało, że w ciągu dwunastu miesięcy poprzedzających badanie poświęciło wolny czas na dobrowolną i nieodpłatną pracę w jakiejś organizacji pozarządowej (stowarzyszeniu, fundacji), instytucji Kościoła czy innej organizacji (CBOS, 2014). Raport z badań CBOS z 2020 roku wskazuje, że tego typu aktywność Polaków systematycznie wzrasta. W 2018 roku co szósty dorosły Polak (18%) angażował się społecznie w pracę zarówno na rzecz swojej społeczności, jak i organizacji obywatelskich. Co czternasty (8%) działał jedynie w środowisku lokalnym, a niemal co czwarty (24,5%) pracował wyłącznie w organizacjach obywatelskich. W sumie społecznicy stanowili w 2019 roku ponad połowę ogółu dorosłych obywateli. Warto zaznaczyć, że aktywność w organizacjach obywatelskich jest niezmiennie najwyższa wśród osób wierzących regularnie praktykujących (CBOS, 2020b).

Skala zaangażowania Polaków w działalność misyjną Kościoła na tle innych krajów europejskich nie jest duża, jeśli wziąć pod uwagę wysoki odsetek osób deklarujących się jako osoby wierzące oraz liczbę powołań kapłańskich i zakonnych w Polsce. Według danych Komisji Episkopatu Polski ds. Misji na dzień 1 października 2019 roku na misjach pracowało łącznie 1903 polskich misjonarzy, w tym 894 kapłanów zakonnych, 667 sióstr

¹⁶ Rozkład wskaźnika w poszczególnych rejonach kraju nie jest równomierny. Wśród diecezji łacińskich najniższy był on w 2008 roku w diecezjach szczecińsko-kamieńskiej i łódzkiej (4,3%), najwyższy zaś w diecezji przemyskiej (17,9%) oraz tamowskiej (17,0%). We wcześniejszych latach jego wartość dla Polski wynosiła kolejno 6,2% w 1998 roku i 7,6% w 2003 roku (ISKK i GUS, 2014, s. 211, 215).

zakonnych, 300 kapłanów diecezjalnych oraz 42 misjonarzy świeckich¹⁷. Analizując okres od 1990 roku do 2019 roku, można zauważyć, że liczba polskich misjonarzy najpierw do 2005 roku systematycznie rosła (od 1763 osób w 1990 roku do 2109 w 2005 roku), a potem zaczęła nieznacznie spadać. Co ciekawe, spadek dotyczył tylko kapłanów, zwłaszcza zakonników, w tym samym czasie do 2016 roku wzrastała liczba siostr zakonnych i osób świeckich pracujących na misjach¹⁸. W 1990 roku w charakterze misjonarzy świeckich pracowało 27 osób, w roku 2000 – 39 osób, w latach 2005 i 2010 – 54 osoby, w 2016 roku – 58 osób, a w 2019 roku liczba misjonarzy świeckich spadła do 42 osób. Z podanych przez Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce w 2005 roku danych z wybranych krajów europejskich wynika, że Polskę w ogólnej liczbie misjonarzy wyprzedzały takie kraje jak Irlandia (2387 osób), Niemcy (2816), Francja (4000) czy Hiszpania (20 tysięcy) (Komisja Episkopatu Polski ds. Misji).

Mówiąc o zaangażowaniu świeckich osób w działalność misyjną, nie można zapomnieć o wolontariacie misyjnym. O tej formie aktywności katolików pisze wolontariuszka Katarzyna Mich¹⁹:

Wolontariat misyjny nie jest wyjazdem na misje, ale doświadczeniem życia na misji, możliwością dotknięcia przez krótki czas innej kultury, zwyczajów i tradycji, a także wymiany doświadczeń i przede wszystkim czasem dzielenia się wiarą i religijnością ze spotkanymi ludźmi. To przede wszystkim ofiarowanie swojego czasu Panu Bogu i drugiemu człowiekowi (Mich, 2016, s. 196).

Na stronach Komisji Episkopatu ds. Misji wymieniono trzydzieści dwie instytucje, które prowadzą wolontariat misyjny. Z ich ramienia każdego roku wyjeżdża od kilku do kilkunastu osób świeckich na okres od miesiąca do kilku lat do pracy misyjnej w różnych częściach świata. Krótkotrwałe wyjazdy na okres od jednego do trzech miesięcy, w których najczęściej biorą udział osoby młode, zwykle studenci, organizują: Międzynarodowy Wolontariat Don Bosco, oblatcki Wolontariat Misyjny „Niniwa”, Pallotyńska Fundacja Misyjna „Salvatti.pl” czy Akademickie Koło Misjologiczne. Na dłuższe wyjazdy (na rok i więcej, choć zdarzają się też misje kilkumiesięczne) wyjeżdżają osoby działające w ramach Stowarzyszenia Misji Afrykańskich, Świeckich Misjonarzy Kombonianów, Fidesco Polska, Diakonii Misyjnej Ruchu Światło – Życie oraz Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio” (Komisja Episkopatu Polski ds. Misji).

Bezpośrednio w aktywność misyjną jako misjonarze świeccy, ze względu na pełnienie różnych ról społecznych w świecie, angażuje się stosunkowo niewielka grupa ludzi. Istnieje

¹⁷ W roku 2020 ogólna liczba polskich misjonarzy spadła, co było spowodowane między innymi trudną sytuacją związaną z pandemią COVID-19. Na dzień 1 października 2020 roku na misjach pracowało łącznie 1883 polskich misjonarzy, w tym 879 kapłanów zakonnych, 662 siostry zakonne, 303 kapłanów diecezjalnych oraz 39 misjonarzy świeckich.

¹⁸ 31 grudnia 2016 roku na misjach pracowało łącznie 2022 polskich misjonarzy, w tym 986 kapłanów zakonnych, 677 siostr zakonnych, 301 kapłanów diecezjalnych oraz 58 misjonarzy świeckich.

¹⁹ Absolwentka archeologii i teologii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Doktorantka misjologii w Instytucie Dialogu i Kultury na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W latach 2010–2016 zaangażowana w prace Akademickiego Koła Misjologicznego w Poznaniu, brała udział w doświadczeniach misyjnych w Jerozolimie w 2011 i 2012 roku oraz w Kamieńcu Podolskim w 2014 roku. W latach 2014–2015 prezes Koła.

jednak wiele innych form mniej lub bardziej formalnych wspierania finansowego misji, na przykład popularna w ostatnim czasie „adopcja serca”, czyli opłacanie nauki dzieci z krajów misyjnych. Na uwagę zasługuje również prowadzona przez Papieskie Dzieła Misyjne, wywodząca się z ludowej tradycji kolędowania Akcja Kolędników Misyjnych. Akcja zrodziła się na początku lat 90. wśród dzieci i animatorów z ognisk misyjnych Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci, którzy do zwyczaju bożonarodzeniowego dodali akcent misyjny. Każdego roku w okresie od Bożego Narodzenia do Nowego Roku dzieci w specjalnie przygotowanych strojach kolędują w szkołach, parafiach, szpitalach, domach pomocy społecznej oraz w prywatnych domach. Każdego roku w ramach akcji zbierane są środki na konkretne projekty misyjne, których beneficjentami są dzieci. Zebrane środki przekazywane są do dyspozycji papieża za pośrednictwem Kongregacji Ewangelizacji Narodów. Na przykład w 2020 roku dzieci w trakcie kolędowania zebrały 1 489 590,14 zł, które zostały przeznaczone na sfinansowanie czternastu projektów w Amazonii. Jednym z nich była organizacja przedszkoli i szkół (Escuelas Indigenas Catolicas Madre de Dios) dla dzieci rdzennych mieszkańców Amazonii w wioskach odległych od większych miejscowości, w Peru, w Wikariacie Apostolskiej Puerto Maldonado (Papieskie Dzieło Misyjne Dzieci).

Ponadto istnieje wiele kół misyjnych, wspólnot przyparafialnych, które modlą się za misje i misjonarzy, zbierają środki na konkretne cele misyjne i propagują w najbliższym środowisku zaangażowanie na rzecz misji. Nie ma jednak dostępnych danych, które opisałyby skalę zaangażowania świeckich w różne formy współpracy misyjnej.

POSTAWY POLSKICH KATOLIKÓW WOBEC DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ KOŚCIOŁA – BADANIA WŁASNE

Obok próby opisu skali zaangażowania katolików w Polsce czy na świecie w działalność misyjną Kościoła warto również przyjrzeć się ich postawom wobec dzieła ewangelizacji. W socjologii pojęcie postawy przyjęło się definiować jako „względnie trwałą dyspozycję jednostki do określonego zachowania się wobec danego przedmiotu, wynikającą z poglądów, uczuć, i dążeń danej jednostki odnoszących się do przedmiotu postawy” (Turowski, 1993, s. 50; por. Nowak, 1973; Marody, 1976). W postawie można wyróżnić trzy komponenty – poznawczy, emocjonalny (tzw. afektywny) oraz behawioralny, zwany też czynnościowym, które się wzajemnie przenikają. Poglądy i wiedza oraz emocje jednostki skłaniają ją do określonego zachowania werbalnego bądź czynnego względem przedmiotu postawy, czyli do podjęcia konkretnego działania (Turowski, 1993, s. 50–51; Frankowski, 2004, s. 60–63).

W celu zbadania postaw polskich katolików wobec działalności misyjnej Kościoła autorka w sierpniu 2017 roku przeprowadziła siedemnaście wywiadów z osobami zaangażowanymi od kilku lat w „adopcję serca” dziecka na Madagaskarze²⁰. Wybór respondentów był celowy.

²⁰ Opisana w artykule „adopcja serca” dziecka na Madagaskarze jest prowadzona od 2000 roku przez osobę prywatną mieszkającą w Warszawie. Zebrane środki są przekazywane bezpośrednio misjonarzowi pracującemu na Madagaskarze. Osoby „adoptujące” dziecko malgaskie otrzymują jego zdjęcie i zobowiązują się do opłaty

Jak zostało wyżej zaznaczone, niezbędnym komponentem postawy jest wiedza jednostki na temat przedmiotu postawy, zatem do badania musiały zostać wybrane osoby z założenia mające wiedzę dotyczącą działalności misyjnej Kościoła. Autorka kontaktowała się z osobami zaangażowanymi w akcję mieszkającymi w Warszawie. W badaniu zgodziło się wziąć udział osiemnaście spośród dwudziestu jeden osób. Wśród badanych było dwóch mężczyzn, szesnaście kobiet, w tym jedno małżeństwo (odpowiadali wspólnie na zadawane pytania). Dwanaście osób badanych było w wieku sześćdziesięciu lat i więcej, w tym sześć osób miało powyżej siedemdziesięciu lat, cztery osoby miały od pięćdziesięciu do pięćdziesięciu ośmiu, jedna w wieku czterdziestu siedmiu i jedna miała trzydzieści lat. Większość respondentów miało wykształcenie wyższe (dwanaście osób), pozostali mieli wykształcenie średnie. Jeżeli chodzi o wykonywane zawody obecnie lub w przeszłości (część osób jest już na emeryturze), to wśród badanych było między innymi dwóch lekarzy, dwóch pedagogów, architekt, konserwator zabytków, rzecznik prasowy w handlu zagranicznym, dwóch bibliotekarzy, dwóch właścicieli prywatnych firm, inżynier, ekonomista, krawcowa, kucharka i ślusarz.

Większość osób, które wzięły udział w badaniu, było już w wieku emerytalnym, ponieważ osoby zaangażowane na terenie całej Polski w niniejszą akcję w znacznej części są już w tym wieku. Po części może to wynikać z faktu, że zarówno misjonarz, jak i osoba świecka prowadząca akcję mają ponad siedemdziesiąt lat, a akcja rozpowszechnia się głównie drogą nieformalną wśród kręgów znajomych. Ponadto badane osoby w większości uczestniczą już w niej od ponad dekady, a niektórzy nawet przez siedemnaście lat. Respondenci zwrócili także uwagę, że dawniej łatwiej było znaleźć chętnych do zaangażowania się w pomoc innym, niekiedy ich współpracownicy przyłączali się do akcji, jednak wraz z odejściem z pracy zachęczone wcześniej osoby rezygnowały:

Kilku zaraziłem tym, ale kiedyś było trochę łatwiej przekonać ludzi do tego żeby coś złożyli, aby coś przekazali. A teraz, zwłaszcza dwa–trzy lata temu było takie zamknięcie się, rozpoczął się ten wysięg szczurów, tylko dla mnie, bo ja muszę mieć lepszy samochód, mieszkanie, lepszą komórkę, a nie to, żeby się dzielić z innymi... (Tadeusz, przedsiębiorca, 68 lat).

Osoby młodsze, mieszkające na terenie Warszawy, odmówiły uczestnictwa w badaniu. Kobieta w wieku trzydziestu lat, która zgodziła się wziąć w nim udział, była na urlopie macierzyńskim. Pozostałe osoby tłumaczyły się, po pierwsze, natłokiem spraw zawodowych, po drugie, uważały, że ich zaangażowanie w działalność misyjną Kościoła jest niewielkie, ponieważ nie traktują opłacania edukacji dziecka na Madagaskarze za wielki wkład w dzieło ewangelizacji („ja tylko płacę i tyle, to nic wielkiego”) i nie mają nic do powiedzenia na ten temat. Warto jednak podkreślić, że pięć spośród badanych osób zaznaczyło, że ich dzieci również zaangażowały się w akcję. Najmłodsza z respondentek przyznała, że włączyła się w akcję, ponieważ jej rodzice od wielu lat już w niej uczestniczą. Można tu zatem mówić

jego edukacji. Raz lub dwa razy w roku osoba otrzymuje list od adoptowanego dziecka, jak również listy z podziękowaniami od misjonarza. Minimalna kwota roczna wynosiła początkowo 200 zł rocznie, a obecnie 350 zł. Akcja rozprzestrzeniła się przede wszystkim kanałami nieformalnymi – wśród znajomych i ich kręgu, jak również za pośrednictwem mediów czy spotkań misjonarza z wiernymi w kościołach podczas jego urlopu w Polsce. Obecnie w akcję jest zaangażowanych około 160 osób – rodzin z całej Polski.

o wymienianej przez respondentów przywoływanych badań ISKK aktywnej strategii wychowania, polegającej na dawaniu osobistego przykładu przez rodziców, a tym samym o roli wychowania w rodzinie młodego pokolenia, o której pisał wspomniany wcześniej teolog francuski Y. Congar.

Badani respondenci, definiując działalność misyjną Kościoła, wskazują na dwa wymiary akcentowane w dokumentach posoborowych: wymiar *stricte* religijny – głoszenie Słowa i zakładanie struktur Kościelnych oraz na zaangażowanie na rzecz rozwoju lokalnych społeczności i na niesienie pomocy potrzebującym. Te dwa wymiary w opinii badanych są ze sobą nierozzerwalnie związane:

Łączy się jedno z drugim – tak jak w przyrodzie są związki, musi być wszystko powiązane: głoszenie – pomoc – ofiara, wszystko musi być ze sobą powiązane, wtedy są efekty (Wiesław, ślusarz, 50 lat).

Badani uważają, że Ewangelię należy głosić swoim życiem, własnym przykładem, na co dzień dawać świadectwo własnej wiary, ponieważ tylko w ten sposób można przybliżyć innym Boga:

Głosić przede wszystkim przyzwoitym życiem, żeby być przykładem dla innych, bo jak człowiek źle żyje, to nie może nic dobrego głosić, bo go to obnaża i staje się niewiarygodny (Franciszka, rewidentka, 79 lat).

Misje wiążą się z niesieniem pomocy potrzebującym, ponieważ zdaniem rozmówców jest to najlepsza forma głoszenia Słowa. Człowiek głodny, chory, cierpiący nie będzie słuchoać. Badani podkreślają również fakt, że niesienie pomocy innym wypływa z wiary. Jako chrześcijanie zobowiązani są do miłości bliźniego, do dzielenia się z innymi tym, co mają:

Jesteśmy chrześcijanami i musimy, powinniśmy się dzielić tym, co mamy, największym nieszczęściem to jest być tak biednym, że nie ma się już czym podzielić (Anna J., architektka, 73 lata).

Badani podkreślali, że pomoc ma być wszechstronna, obejmować każdy aspekt życia i codzienności tamtejszych ludzi. Jest to zarówno zapewnienie podstawowych potrzeb życiowych, takich jak jedzenie, opieka medyczna, ale również pomoc i rozwój duchowy oraz mentalny przez edukację. Można tu zatem mówić o podkreślanej przez Jana Pawła II w encyklice *Redemptoris missio* potrzebie integralnego rozwoju człowieka, tak aby w przyszłości mogli sami działać na rzecz rozwoju własnego społeczeństwa:

Pomoc materialna, duchowa, psychiczna, rozwojowa, intelektualna wszystko to, co może jeden człowiek dać drugiemu..., oczywiście ponieważ jest to zadanie Kościoła, to jest to również niesienie wiary, wiary w szerokim słowa znaczeniu [...] w związku z tym nasza wiara katolicka, z której my się wywodzimy i są fundamenty naszej egzystencji, w imię tej wiary niesiemy pomoc na świecie, i chcemy propagować ją również tam gdzie jej jeszcze nie ma i szukamy tego, żeby tym ludziom pomóc, bo to jest naczelne zadanie, być dobrym dla drugiego człowieka (Krzyszyna, nauczycielka, 75 lat).

Trzeba działać u podstaw [...] przede wszystkim edukacja, po to aby mogli się sami ogarnąć [...], druga działka to jest leczenie, opieka medyczna, jest [...] bardzo ważna i bardzo nośna, czyli łatwa do pozyskania tamtejszych ludzi, bo efekty są od razu widoczne, trzecia działka to nauczyć ich higieny [...] czyli działać tam tak, jak taka prawdziwa domowa gospodyni, to co robią siostry zakonne (Barbara, lekarka, 65 lat).

Jak zauważają rozmówcy, w ewangelizacji ważny jest sposób głoszenia Słowa. Przede wszystkim, jak już zostało to wyżej zaznaczone, trzeba być wiarygodnym świadkiem. Po drugie, badani podkreślali istotę inkulturacji i zwracali uwagę, że nie można narzucać nic siłą, ale należy wejść w codzienność tych ludzi, w ich kulturę, mentalność:

Tam przede wszystkim trzeba wejść w ich kulturę, aby ich poznać, poznać ich język i kulturę, aby do nich trafić, to co można zmienić, to zmienić, ale nic nie można narzucać na siłę (Anna J. architektka, 73 lata).

[Sposób ewangelizacji – K.L.] zależy od sposobu życia, sposobu myślenia danego narodu (Ewa, prawniczka, 78 lat).

Po trzecie, w głoszeniu ważne jest, aby „Mówić wielkie rzeczy w prosty sposób” (Anna J., architektka, 73 lata) i formułować przekaz tak, aby trafiał do serca i umysłu słuchacza:

Mówić w taki sposób, aby było to dla nich strawne, ale też bez takiego upiększania, aby Biblia była zgodna z Biblią (Barbara, lekarka, 65 lat).

Badani podkreślali również wymiar ekonomiczny działalności misyjnej Kościoła. W krajach ubogich jest ona bowiem nierozzerwalnie związana z pomocą materialną. Niedostateczny rozwój lub całkowity brak infrastruktury zarówno socjalnej, jak i kościelnej wymaga ogromnych inwestycji. W krajach misyjnych budowane są ośrodki zapewniające podstawowe potrzeby tamtejszej ludności – szpitale, leprozoria, szkoły, oraz organizowane jest zaplecze misyjne – środki transportu, domy dla księży i sióstr, kościoły:

Ciężko jest głosić Słowo jak się nie ma podstaw materialnych, jak kapłan nie ma samochodu, to nie może jechać do reszty, żeby im głosić [...] tak samo musi mieć gdzie głosić, jakąś kaplicę, dach nad głową” (Teresa, lekarka, 59 lat i Ryszard, inżynier mechanik, 60 lat).

Pomoc materialna jest ważna, bo funkcjonujemy w tym świecie, gdzie w ludzkiej działalności, oczywiście na początku jest Łaska Boża, ale większość rzeczy robi się za pieniądze i ułatwiają one wiele rzeczy, można więcej zrobić (Barbara, lekarka, 65 lat).

Wszyscy badani podkreślali istotną rolę świeckich w działalności misyjnej Kościoła. Jako osoby ochrzczone uważają, że mają obowiązek włączenia się w dzieło ewangelizacji. Podstawowym atutem świeckich jest ich liczba: jest ich więcej niż księży i tu jest ich siła (Wiesław, ślusarz, 50 lat).

Jak zauważają rozmówcy osoby duchowne bez wsparcia ze strony świeckich nie będą w stanie sprostać wszystkim wyzwaniom związanym z posługą misyjną:

Wydaje mi się, że zaangażowanie wszystkich jest ważne nie tylko duchownych, ale i świeckich, aby ewangelizować, trzeba iść całą ławą – wszystkie ręce na pokład (Ewa, prawniczka, 78 lat).

Rola świeckich jest ważna, dlatego, że pracy jest dużo i jeden ksiądz z siostrą nie wyrobi i dlatego dla każdego znalazłoby się zajęcie na misjach, tak jak w firmie: im więcej osób, tym więcej możemy zrobić (Marta, nauczycielka, 30 lat).

Część badanych wskazywało, że zadaniem świeckich jest nie tyle podejmowanie własnych inicjatyw, ale pomaganie misjonarzom, wspieranie przede wszystkim ich pracy finansowo, ponieważ najlepiej znają potrzeby tamtejszej ludności:

Księża prowadzą taką działalność, bo nauczają, a ludzie świeccy pomagają materialnie (Zofia, stewardesa, bibliotekarka, 78 lat).

Rola finansowo-ekonomiczna jest moim zdaniem najbardziej wskazana, bo ci misjonarze tam na miejscu, którzy przebywają, wiedzą, jakie są potrzeby i wtedy w zależności od wielkości tych funduszy mogą nimi dysponować, czasem trzeba lekarstw, czy zorganizować podstawową służbę zdrowia, a to wszystko są fundusze (Tadeusz, przedsiębiorca, 68 lat).

Zdaniem badanych katolicy mogą także włączyć się w ewangelizację, wyjeżdżając jako świeccy misjonarze czy wolontariusze, zwłaszcza jest to zaproszenie skierowane do ludzi młodych, ale nie tylko. Kraje, w których Kościół prowadzi działalność misyjną, to przede wszystkim kraje o niskim poziomie rozwoju, w których brak wykształconych kadr, w związku z tym potrzeba doświadczonych lekarzy, budowniczych czy edukatorów. Również w opinii badanych istotne jest uczestnictwo w różnych wspólnotach parafialnych, które wspierają misje modlitewnie, propagują działalność misyjną Kościoła w swoich środowiskach, jak również organizują różnego rodzaju akcje, których celem jest pozyskanie funduszy na cele misyjne. Ponadto działalność misyjna nie ogranicza się tylko do przekazywania pomocy do krajów misyjnych, ale jest ważne również szerzenie „ducha misyjnego” przez pomaganie tu na miejscu osobom biednym, chorym, bezdomnym:

Młodzi wolontariusze powinni wyjeżdżać i pokazywać, jaka jest nasza wiara, jak możemy im pomóc, swoją dobrocią, swoją życzliwością, no i na co dzień pomagać nie tylko na misjach ale i tu u nas, w naszym kraju [...] ponadto są różne wspólnoty, powinni uczęszczać do nich; we wspólnotach powinni rozwijać różne akcje charytatywne, uczestniczyć w zbiórce odzieży i wyszukiwać osoby, które potrzebują pomocy (Danuta, kucharka, 65 lat).

Niektórzy z rozmówców wskazywali na szczególną rolę osób świeckich w dziele ewangelizacji. Przede wszystkim jest im łatwiej przekonać, dotrzeć do innych osób świeckich. Żyjąc zgodnie z nauczaniem Kościoła, są bardziej wiarygodnymi świadkami niż osoby duchowne zarówno w krajach misyjnych, jak i we własnym kraju. Szczególnie ważną rolę w ich opinii odgrywają rodziny, dające przykład w codziennym życiu:

Świeckim jest łatwiej nawiązać kontakt, raz z tubylcami, a dwa, tu u nas, jak my organizujemy tu spotkania czy akcje charytatywne, to świeckim jest łatwiej nawiązać kontakt, duchowni są inaczej postrzegani, jak sami zbierają [...] i nawet w przekazywaniu wiary, łatwiej nam przez nasze

postępowanie przyciągać innych, żeby też pomagali, natomiast duchowni są inaczej postrzegani (Jolanta, konserwatorka zabytków, 62 lata).

Ponadto jako osoby świeckie „żyjące w świecie” lepiej znają potrzeby innych ludzi, łatwiej jest im uporządkować sprawy związane z codziennym życiem, a tym samym łatwiej przekonać do wiary:

Świeckie osoby są bardziej pomocne gospodarsko, są czymś, co bym nazwała pewną bazą, czyli leczą, gotują, patrzą, co jest potrzebne, równocześnie ta nadbudowa – wiara, bardziej powoli rozbudowująca się, czyli zasady religijne muszą być z tym codziennym życiem unormowane, i myślę, że łatwiej jest tu osobom świeckim najpierw coś rozpoczynać, a potem dopiero wchodzi duchowni ze swoją religią, duchowością, sposobem bycia, jest to nieodzowne, myślę, że obce kultury szybciej ich zasymilują (świeckich) najpierw (Barbara, lekarka, 65 lat).

U badanych działalność misyjna Kościoła budzi pozytywne emocje. Misjonarze są przez nich postrzegani jako osoby o wielkim sercu, co łączy się z szacunkiem i podziwem:

Na misjach są osoby, które mają szczególny dar, szczególny dar przekazywania, służą swoim przykładem, to są ludzie o wielkim sercu, wielkiej duszy, wspaniałej postawie, o oddaniu, zawsze tak mówię, że są to postacie prawie kryształowe (Krystyna, nauczycielka, 75 lat).

Pozytywne emocje wiążą się także z „adopcją” dziecka małgaskiego. Większość osób włączyła się w akcję z potrzeby serca, z chęci niesienia pomocy i dzielenia się z innymi:

Myślę, że wynika to z takiej potrzeby serca, że człowiek chce się podzielić tym wszystkim co otrzymał od Pana Boga, własnymi darami, własnym dobrem, przekazywać i pokazywać innym Pana Boga (Wanda, bibliotekarka, 65 lat).

Jest to potrzeba serca, mam pieniądze, więc chciałabym komuś pomóc, kto chce skończyć szkołę, ale jednocześnie nie jest w stanie tego zrobić, chcę się podzielić tymi pieniżkami (Elżbieta, pielęgniarka, 47 lat).

Zdaniem rozmówców dobro udzielone innym powraca do dawcy i przynosi mu radość:

W pewnym momencie naszego życia doszliśmy razem z żoną i z córką do wniosku, że to dobro powraca, bardzo, bardzo mocno powraca, nie musi to być w pieniądzech, choć i finansowo czasem też, ale przede wszystkim w takiej ludzkiej dobroci, pomyślności (Tadeusz, przedsiębiorca, 68 lat).

Niektóre osoby przyznały, że być może włączyły się w akcję „adopcji”, ponieważ chciały mieć czyste sumienie, wywiązując się choć w minimalnym zakresie z chrześcijańskiego obowiązku uczestnictwa w misyjnej działalności Kościoła:

Mam czyste sumienie, że w tym obszarze jesteśmy z mężem aktywni, i nie jest on porzucony, że spełniamy jakąś tam swoją rolę, w stopniu minimalnym, bo modlić zawsze można się więcej, ale od tej strony materialnej, że wywiązujemy się z tego wezwania, odpowiedzialności i wezwania misyjnego, które według Biblii mamy wszyscy (Marta, nauczycielka, 30 lat).

Udział w akcji „adopcja” dziecka malgaskiego jest niewątpliwie formą włączenia się w działalność misyjną Kościoła. Kilka z badanych osób uważa, że płacąc na edukację dziecka, aktywnie włącza się w ewangelizację. Jednak większość ma odczucie, że jest to tylko jakaś niewielka częśćka tego, co można zrobić dla innych:

[...] tak średnio [mam poczucie włączenia się w działalność misyjną – K.L.], bo to jest tylko namiastka tego wszystkiego, co można zrobić (Danuta, kucharka, 65 lat).

Badani mają poczucie niedosytu, zbyt małego zaangażowania w działalność misyjną Kościoła. Wszyscy rozmówcy, teraz lub w przeszłości, włączali się lub nadal włączają się w różnego rodzaju akcje organizowane na terenie ich parafii, najczęściej przez Caritas lub przez inne instytucje (UNICEF, Wioski Dziecięce), lub miały okazję pomóc bezpośrednio osobie potrzebującej. Jest to najczęściej pomoc charytatywna, pomoc najbardziej potrzebującym przez zbiórki odzieży lub pieniędzy. Warto zaznaczyć, że pięciu badanych nie tylko czeka na włączenie się w akcje organizowane przez innych, ale sami organizują lub współorganizują pomoc dla potrzebujących. Jedna z osób przez trzynaście lat gotowała w jadłodajni dla bezdomnych, inna aktywnie działa w Odnowie w Duchu Świętym, organizując między innymi obiady w schroniskach dla bezdomnych, inna współorganizowała transport materiałów na Ukrainę dla sióstr prowadzących tam dom dziecka. Osoby te podkreślały, że trzeba pomagać także tu i teraz, dostrzegać wokół siebie osoby potrzebujące:

Jeżeli masz kogoś takiego, komu czujesz, że możesz pomóc, to czynź to zaraz, od razu, tu i teraz (Anna S., krawcowa, 57 lat).

ZAKOŃCZENIE

W świetle danych prezentowanych na stronach FIDES poziom zaangażowania świeckich w działalność misyjną Kościoła nie jest zbyt duży i w skali świata oscyluje na poziomie niecałych 0,3% wszystkich katolików. Jednak jak zostało zauważone, dane te nie ukazują wszystkich form ich zaangażowania, chociażby nie prezentują opisanej powyżej „adopcji serca”. Wypowiedzi badanych osób wskazują na to, że katolicy, którzy są zaangażowani w życie Kościoła, mają świadomość swojej współodpowiedzialności za jego rozwój. Włączają się w akcję niesienia pomocy w zakresie edukacji malgaskim dzieciom, ponieważ w ich opinii obowiązkiem chrześcijanina jest dzielić się z bliźnim tym, co się posiada, zarówno wiarą, jak i dobrami materialnymi. Z wypowiedzi badanych wyłaniają się dwa rodzaje motywacji zaangażowania się w działalność misyjną Kościoła. Z jednej strony są to motywacje *stricte* religijne, chęć wywiązania się przynajmniej w minimalnym stopniu z obowiązku włączania się w dzieło misyjne, który nakłada na nich przez chrzest Kościół. Z drugiej strony, jak sami badani określili, angażują się z „potrzeby serca”, z chęci niesienia pomocy potrzebującym.

W swoich wypowiedziach rozmówcy podkreślali integralność dwóch wymiarów działalności misyjnej Kościoła: głoszenie Słowa oraz podejmowanie działań na rzecz integralnego rozwoju społeczności, wśród której pracują misjonarze. W ich opinii należy najpierw zapewnić

podstawowe warunki egzystencji ludności, zadbać o jej zdrowie, edukację, a dopiero później troszczyć się o zakładanie struktur kościelnych. Taka kolejność podejmowanych działań jest ich zdaniem zasadna nie tylko ze względów humanitarnych, ale również dlatego, że niesienie pomocy potrzebującym jest jednocześnie najlepszym świadectwem praktykowania na co dzień głoszonych przez misjonarzy wartości i norm chrześcijańskich. Ponadto badani wskazali na istotę i odmienną naturę zadań, które w działalności misyjnej powinni podejmować świeccy i duchowni. W ich opinii świeccy przez fakt „bycia w świecie” są dla osób nienależących do Kościoła katolickiego bardziej wiarygodnymi świadkami głoszonych prawd niż duchowni. Dlatego też to oni w pierwszej kolejności powinni angażować się w niesienie pomocy humanitarnej, natomiast kapłani, zakonnicy i siostry zakonne dbać o rozwój duchowy i religijny ludności.

BIBLIOGRAFIA

- Bastian, J.-P. (2007). Socjologia misji. W: I. Bria, P. Chanson, J. Gasille, M. Spindler (red.), *Misjologia. Kontekst ekumeniczny. Mały słownik* (s. 343–345). Warszawa: Verbinum.
- CBOS (2014). *Komunikat z badań: Aktywność społeczna Polaków*. Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej.
- CBOS (2020a). *Komunikat z badań: Religijność Polaków w ostatnich 20 latach*. Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej.
- CBOS (2020b). *Komunikat z badań: Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich*. Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej.
- European Social Survey (2008). Pobrano z: <https://www.europeansocialsurvey.org/findings/> [10.11.2017].
- Frankowski, M.T. (2014). *Socjologia. mikrostruktury społeczne*. Warszawa: Wydawnictwo M.M.
- Firlit, E. (2010). Asymetryczność relacji laikatu i duchowieństwa w polskim kontekście społeczno-kulturowym. W: J. Baniak (red.), *Laikat i duchowieństwo w Kościele katolickim w Polsce. Problem dialogu i współistnienia* (s. 271–290). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM.
- Główny Urząd Statystyczny (2019). *Wyznania religijne w Polsce w latach 2015–2018*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Głuszak, T. (2009). *Katolicy świeccy. Miejsce laikatu w życiu społecznym i religijnym*. Gniezno: Prymasowskie Wydawnictwo Gaudentinum.
- Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego i Główny Urząd Statystyczny (2014). *Kościół katolicki w Polsce w latach 1991–2011*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego (2018). *Annuaire Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2018*. Warszawa: Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC im. Witolda Zdaniewicza.
- Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego (2020). *Annuaire Statisticum Ecclesiae in Polonia dane za 2019 r.* Warszawa: Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC im. Witolda Zdaniewicza.

- Kakareko, A. (2004). Stany życia w Kościele. *Studia Teologiczne*, 22, s. 281–293.
- Komisja Episkopatu Polski ds. Misji. Polscy Misjonarze na świecie. Pobrano z: <http://www.misje.pl/statystyka-318/polacy-na-misjach-319>. [15.05.2021].
- Komisja Episkopatu Polski ds. Misji. Wolontariaty Misyjne. Pobrano z: <http://www.misje.pl/misyjne-strony-342/wolontariaty-misyjne-348> [15.05.2021].
- Lange, R. (2010). Stosunek do Kościoła katolickiego. W: L. Adamczuk, W. Sadłoń (red.), *Postawy religijno-społeczne mieszkańców Diecezji Warszawsko-Praskiej* (s. 133–151). Warszawa: Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego.
- Lendzion, K. (2012). *Społeczno-religijna rola kapłana misjonarza na Madagaskarze*. Warszawa: Wydawnictwo Missio-Polonia.
- Libiszowska-Żółtkowska, M. (2016). Homo religiosus. Teoria wyjaśniająca kazus pastafarian. W: S.H. Zaręba, I. Borowik (red.), *Tradycja i innowacja w polu refleksji socjologii religii* (s. 247–259). Warszawa: Kontrast.
- Longosz, S. (2002). Geneza i pierwsze znaczenie terminu „świecki” – „laicus” w literaturze wczesnochrześcijańskiej. *Vox Patrum*, 22, 42–43, s. 53–65.
- Mariański, J. (2013). *Kościół katolicki w Polsce w przestrzeni życia publicznego. Studium socjologiczne*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mariański, J. (2015). Religia i moralność w świadomości Polaków: zależność czy autonomia?. *Konteksty Społeczne*, 3, 1(5), s. 8–26.
- Mariański, J. (2016). Religia i religijność w zsekularyzowanych społeczeństwach. *Zeszyty Naukowe KUL*, 59, 4(236), s. 3–26.
- Marody, M. (1976). *Sens teoretyczny a sens empiryczny pojęcia postawy: analiza metodologiczna zasad doboru wskaźników w badaniach nad postawami*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mazurkiewicz, P. (2017). *Europa jako Kinder niespodzianka*. Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej.
- Mich, K.A. (2016). Wolontariat misyjny na przykładzie doświadczeń misyjnych Akademickiego Koła Misjologicznego im. dr Wandy Błęńskiej w Poznaniu – turystyka religijna czy świadectwo wiary?. *Annales Missiologici Posnanienses*, 21, s. 195–207, DOI: 10.14746/amp.2016.21.11.
- Michalczak, K. (2001). *Świeccy i kapłaństwo. Wokół poszukiwań teologicznych Yves Congara*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Nowak, S. (1973). Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych. W: S. Nowak (red.), *Teorie postaw* (s. 17–88). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Papieskie Dzieło Misyjne Dzieciom. *Kołodnicy misyjni*. Pobrano z: <https://dzieciom-misji.missio.org.pl/kolednicy-misyjni> [18.06.2021].
- Parzych-Blakiewicz, K. (2016). Laikat w Kościele. Refleksje teologiczne na kanwie *Lumen gentium*. *Studia Gnesnensia*, XXX, s. 181–195.
- Potocki, A. (2002). Polski laikat a zmiana społeczna. *Poznańskie Studia Teologiczne*, 13, s. 197–220.
- Potocki, A. (2017). Duszpasterstwo – imię partycypacji laikatu w strukturach i działaniach Kościoła katolickiego. W: S.H. Zaręba, M. Sroczyńska (red.), *Kościół, religie, kultury. Współczesne wymiary reprezentacji i partycypacji* (s. 79–94). Warszawa: UKSW.

- Rejestr kościołów i innych związków wyznaniowych*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/mswia/rejestr-kościolow-i-innych-zwiazkow-wyznaniowych> [18.06.2021].
- Różański, J. (2001). *Misja a promocja ludzka według dokumentów soborowych i posoborowych oraz praktyki misyjnej Kościoła*. Warszawa: Wydawnictwo Missio-Polonia.
- Sadłoń, W. (2016). Edukacja religijna jako kierunek badań interdyscyplinarnych. W: S.H. Zaręba, I. Borowik (red.), *Tradycja i innowacja w polu refleksji socjologii religii* (s. 109–126). Warszawa: Kontrast.
- Strzelczyk, G., Józwick, M. (2017). Świeccy w Kościele. Wybrane uwarunkowania historyczne sytuacji współczesnej. *Theological Research*, 5, s. 71–91, DOI: [dx.doi.org/10.15633/thr.3302](https://doi.org/10.15633/thr.3302).
- Szczodrowski, R. (2015). *Misjonarze bez habitów. Sylwetki wybranych polskich misjonarzy świeckich*. Pelplin: Bernardinum.
- Szymczak, W. (2010). Duchowni i świeccy w społeczeństwie obywatelskim. Wyzwania i obszary współpracy. W: J. Baniak (red.), *Laikat i duchowieństwo w Kościele katolickim w Polsce. Problem dialogu i współistnienia* (s. 203–221). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM.
- Surma, K. (2015). Edukacja młodego pokolenia w Ugandzie jako szansa na integralny rozwój osoby. *Annales Missiologici Posnanienses*, 20, s. 89–106, DOI: [10.14746/amp.2015.20.7](https://doi.org/10.14746/amp.2015.20.7).
- Śmigiel, W. (2010). *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-wspólnoty. Studium teologiczno-pastoralne w świetle nauczania Kościoła (1962–2009)*. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.
- Turowski, J. (1993). *Socjologia. Małe struktury społeczne*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Wojnicz, P. (2019). Pozycja prawna oraz apostołstwo wiernych świeckich w Kościele rzymskokatolickim. *Studia Elckie*, 21, 3, s. 385–401. DOI: [10.32090/SE.210318](https://doi.org/10.32090/SE.210318).
- Wrzos, M. (2018). Teologiczne i świeckie znaczenia pojęcia misje w polskich nowych mediach. Ich przeobrażenia w czasie. *Annales Missiologici Posnanienses*, 23, s. 77–92, DOI: [10.14746/amp.2018.23.5](https://doi.org/10.14746/amp.2018.23.5).
- Wysocki, A. (2018). *Dynamika zmian w parafii a jej elementy istotne. Śladami pioniera socjologii parafii ks. Franciszka Mirka*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.
- Zaręba, H.S. (2010). Laikat katolicki w Polsce. Pasywny czy aktywny aktor życia religijnego. W: J. Baniak (red.), *Laikat i duchowieństwo w Kościele katolickim w Polsce. Problem dialogu i współistnienia* (s. 47–64). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM.

Dokumenty Kościoła katolickiego

- Jan Paweł II. (1988). *Adhortacja apostołska Christifideles laici*. Watykan.
- Jan Paweł II. (1990). *Encyklika Redemptoris missio*. Watykan.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. (1984). Poznań: Pallotinum.
- Paweł VI. (1986). *Dekret o działalności misyjnej Kościoła Ad gentes divinitus*. Poznań: Pallotinum.
- Sobór Watykański II. (2002). Konstytucja dogmatyczna o Kościele: *Lumen gentium*. W: *Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań: Pallotinum.

Wykaz skrótów

ChL – Jan Paweł II, *Christifideles laici*, adhortacja posynodalna o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie

DM – *Ad gentes divinitus*, dekret o działalności misyjnej Kościoła

KK – Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, konstytucja dogmatyczna o Kościele

KPK – Kodeks Prawa Kanonicznego

RM – Jan Paweł II, encyklika *Redemptoris missio*

ATTITUDES OF THE LAITY TOWARDS THE MISSIONARY ACTIVITY OF THE CATHOLIC CHURCH (THEORETICAL AND EMPIRICAL CONTEXTS)

The role of the laity in the Catholic Church and their co-responsibility for its development was highlighted during the Second Vatican Council. One can distinguish many forms of involvement of the laity in the missionary activity of the Church. From those less absorbing, such as prayer, financial support, through membership in secular institutes, preaching catechesis, to volunteering or lay missionaries to mission countries. In the article, after a brief review of the involvement of the laity in the missionary activities of the Church, the author presents the results of qualitative research - individual interviews conducted with people involved in the “adoption of the heart” for many years – that is paying for education of an African child. The aim of the research was to examine the attitudes of Polish Catholics towards the missionary activity of the Church. The statements of the respondents indicate that Catholics involved in the life of the Church are aware of their co-responsibility for its development. They join the campaign because it is their duty as Christians to share with others what they possess, both faith and material goods.

Keywords: attitude, laity, role of the laity, the missionary activity of the Church, “adoption of the heart”

Zgłoszenie artykułu: 23.05.2021

Recenzje: 21.06.2021

Rewizja: 24.06.2021

Akceptacja: 25.06.2021

Publikacja on-line: 30.09.2021